

درس ششم : آرایه مجاز

طراح سوالات : آقای محمد تقی طباطبایی ناحیه ۳ تبریز

الف) سوالات تشریحی:

سوالات ۰/۲۵

۱. در بیت «از من گمان مبر که بیاید خلاف دوست
ور متّفق شوند جهانی به دشمنی» کدام واژه
در معنی مجازی به کار رفته است؟ (۰/۲۵)

پاسخ: جهان (مجازاً در معنی مردم جهان)

سطح: آسان

۲. واژه «حوض» را در جمله‌ای در معنای مجازی (نانهاده) به کار ببرید: (۰/۲۵)

پاسخ: «حوض یخ زد»، «حوض زلال بود» یا هر پاسخ صحیح دیگر

سطح: متوسط

۳. در جای خالی واژه مناسب بنویسید:

- «رابطه میان معنی نهاده و نانهاده یک واژه را ..... می نامند». (۰/۲۵)

پاسخ: علاقه

سطح: آسان

۴. در جمله «ماه دشت لاله‌ها را روشن کرده بود» کدام واژه در معنی مجازی به کار رفته است؟ (۰/۲۵)

پاسخ: ماه

سطح: آسان

۵. واژه «بیت» در بیت «به یاد روی شیرین بیت می گفت چو آتش تیشه می زد، کوه می سفت» مجازاً

در چه معنی به کار رفته است؟ (۰/۲۵)

پاسخ: سخن شاعرانه

سطح: متوسط

۶. در جای خالی واژه مناسب بنویسید:

- «قرینه» نشانه‌ای در کلام است که ذهن را از معنای ..... دور می‌سازد. (۰/۲۵)

پاسخ: نهاده (حقیقی)

سطح: آسان

۷. در جمله «جهان خوردم و کارها راندم» قرینه مجاز را مشخص کنید. (۰/۲۵)

پاسخ: خوردم

سطح: آسان

۸. در بیت «جهان دل نهاده بر این داستان همان بخردان و همان راستان» واژه «جهان» به کدام قرینه در معنی «مردم جهان» به کار رفته است؟ (۰/۲۵)

پاسخ: دل نهاده

سطح: آسان

سؤالات ۰/۵

۹. در بیت «آفرین جان آفرین پاک را آن که جان بخشید و ایمان خاک را» کدام واژه در معنی مجازی به کار رفته است؟ معنی مجازی آن را بنویسید. (۰/۵)

پاسخ: خاک مجازاً در معنی انسان (آدمی)

سطح: متوسط

۱۰. علاقه و قرینه مجاز را در بیت:

«حمد پاک از جان پاک آن پاک را آن که جان بخشید و ایمان خاک را»

مشخص کنید. (۰/۵)

پاسخ: علاقه: انسان در ابتدا از خاک آفریده شده است. - قرینه: جان و ایمان داشتن

سطح: متوسط

۱۱. علاقه و قرینه مجاز را در بیت: «جهان دل نهاده بر این داستان همان بخردان و همان راستان» مشخص کنید. (۰/۵)

پاسخ: علاقه: جهان محل زندگی مردم جهان است. - قرینه: دل نهادن

سطح: متوسط

۱۲. علاقه و قرینه مجاز را در بیت:

«سپید شد چو درخت شکوفه دار سرم وز این درخت همین میوه غم است برم»

مشخص کنید. (۰/۵)

پاسخ: علاقه: موی سر بخشی از کل سر است. - قرینه: سپید شدن

سطح: متوسط

۱۳. در بیت «جهان مجتمع شد بر تخت اوی فرو مانده از فره بخت اوی» علاقه و قرینه مجاز را مشخص کنید. (۰/۵)

پاسخ: علاقه: جهان جایگاه زندگی مردم جهان است. - قرینه: در پیشگاه تخت فرمانروایی او جمع شدن

سطح: متوسط

۱۴. واژه «دست» را در جمله ای در معنی مجازی به کار ببرید. (۰/۵)

پاسخ: او در این کار دست دارد (یا هر پاسخ صحیح دیگر)

سطح: متوسط

سوالات ۰/۷۵

۱۵. مجاز، علاقه و قرینه آن را در بیت:

«دل عالمی بسوزی، چو عذار برفروزی تو از این چه سود داری که نمی‌کنی مدارا»

مشخص کنید. (۰/۷۵)

پاسخ: عالم: مجازاً در معنی اهل عالم به کار رفته است. - علاقه: عالم جایگاه زندگی اهل عالم است. -

قرینه: سوزاندن دل

سطح: متوسط

۱۶. مجاز، علاقه و قرینه آن را در بیت:

«خسروی کار گدایی کی بود؟ این به بازوی چو مایی کی بود؟»

مشخص کنید. (۰/۷۵)

پاسخ: بازو: مجازاً در معنی قدرت به کار رفته است. - علاقه: بازو سبب ایجاد قدرت است. - قرینه:

ناتوانی امثال ما گدایان (بندگان نیازمند)

سطح: دشوار

۱۷. واژه «شهر» را در معنی مجازی به کار ببرید و علاقه و قرینه آن را ذکر کنید. (۰/۷۵)

پاسخ: شهر به استقبال او رفت. (یا هر مثال صحیح دیگر: شهر به پا خاست ...) - علاقه: شهر جایگاه مردم

شهر است. - قرینه: به استقبال رفتن یا قیام کردن

سطح: متوسط

۱۸. واژه «لیوان» را در معنی مجازی به کار ببرید و علاقه و قرینه آن را ذکر کنید. (۰/۷۵)

پاسخ: یک لیوان بنوش. (یا هر پاسخ صحیح دیگر) - علاقه: لیوان محلی برای محتویات لیوان است. - قرینه:

نوشتن

سؤالات ۱ نمره‌ای

۱۹. بیت زیر را بخوانید و به پرسش‌های مربوط به آن پاسخ دهید. (۱)

«برو ای گدای مسکین در خانه‌ی علی زن   که نگین پادشاهی دهد از گرم گدا را»

الف) کدام واژه در معنی مجازی به کار رفته است؟ (۰/۲۵)

ب) معنی مجازی آن کلمه را بنویسید. (۰/۲۵)

پ) علاقه آن را مشخص کنید. (۰/۲۵)

ت) قرینه آن را مشخص کنید. (۰/۲۵)

پاسخ: الف) نگین - ب) انگشتر - پ) نگین جزئی از انگشتر است. - ت) علی (ع) از روی کرامت در رکوع نماز انگشتر خود را به نیازمند بخشیدند نه فقط نگین آن را.

سطح: متوسط

۲۰. بیت زیر را بخوانید و به پرسش‌های مربوط به آن پاسخ دهید. (۱)

«سر آن ندارد امشب که برآید آفتابی   چه خیال‌ها گذر کرد و گذر نکرد خوابی»

الف) کدام واژه در معنی مجازی به کار رفته است؟ (۰/۲۵)

ب) معنی مجازی آن کلمه را بنویسید. (۰/۲۵)

پ) علاقه آن را مشخص کنید. (۰/۲۵)

ت) قرینه آن را مشخص کنید. (۰/۲۵)

پاسخ: الف) سر - ب) قصد و تصمیم - پ) سر محلّ تصمیم است. - ت) اضافه شدن سَد ر به آن و «ندارد».

سطح: متوسط

۲۱. هر یک از واژه‌های «خورشید» و «آب» را در معنی مجازی به کار ببرید و قرینه هر کدام را ذکر کنید.

(۱)

پاسخ:

الف) خورشید درون اتاق را روشن کرد. (خورشید به قرینه «روشن کرد» در معنی «نور خورشید» به کار رفته است).

ب) آب را ببند. (آب به قرینه «ببند» در معنی «شیر آب» به کار رفته است).

سطح: دشوار

پرسش‌های چهارگزینه‌ای درس ششم علوم و فنون ادبی ۲

و پاسخ پرسش‌ها :

۱. در کدام گزینه آرایه مجاز به کار نرفته است؟

الف) رستم از این بیت و غزل، ای شه و سلطان ازل   مفتعلن   مفتعلن   مفتعلن   مفتعلن   کشت مرا

ب) من آن نگین سلیمان به هیچ نستانم   که گاه گاه بر او دست اهرمن باشد

پ) سپید شد چو درخت شکوفه دار سَرَم   وز این درخت همین میوه غم است بَرَم

ت) دانش اندر دل چراغ روشن است   وز همه بد بر تن تو جوشن است

پاسخ: گزینه (ت)

سطح: متوسط

۲. کدام واژه در بیت زیر در معنی مجازی به کار رفته است؟

«گل در بر و می در کف و معشوق به کام است   سلطان جهانم به چنین روز غلام است»

الف) گل   ب) می   پ) سلطان   ت) غلام

پاسخ: گزینه (ب)

سطح: متوسط

۳. کدام واژه در بیت زیر در معنی مجازی به کار رفته است؟

«خروشی برآمد ز دشت و ز شهر   غم آمد جهان را از آن کار بهر»

الف) خروش   ب) دشت   پ) شهر   ت) جهان

پاسخ: گزینه (الف)

سطح: ساده

۴. کدام گزینه درباره بیت «سینه خواهم شرحه شرحه از فراق   تا بگویم شرح درد اشتیاق»

صحیح نیست؟

الف) سینه مجازاً در معنی «دل» به کار رفته است.

ب) شرحه شرحه از فراق بودن قرینه‌ای است که ذهن را به معنی مجازی رهنمون می‌سازد.

پ) علاقه میان «سینه» و «دل» مانند علاقه «جهان» و «مردم جهان» است.

ت) علاقه میان «سینه» و «دل» مانند علاقه «سر» و «موی سر» است.

پاسخ: گزینه (ت)

سطح: متوسط

۵. کدام گزینه درباره بیت «دست فلک ز کارم وقتی گره گشاید / کز یکدگر گشایی زلف گره گشا را» صحیح نیست؟

الف) «دست» مجازاً در معنی «انگشت» به کار رفته است.

ب) «فلک» مجازاً انسانی تصور شده است که دست دارد.

پ) «گره گشا» مجازاً در معنی حل کننده مشکلات است.

ت) «زلف» مجازاً انسانی است که گره گشایی می کند.

پاسخ: گزینه (پ)

سطح: متوسط

۶. کدام واژه در بیت زیر در معنی مجازی به کار رفته است؟

«سپید شد چو درخت شکوفه دار سَرَم / وز این د رخت همین میوه غم است بَرَم»

الف) درخت   ب) شکوفه   پ) سَرَم   ت) غم

پاسخ: گزینه (پ)

سطح: آسان

۷. در همه گزینه‌ها به جز گزینه ..... آرایه مجاز به کار رفته است.

الف) شکر کند عارف حق ، کز همه بردیم سبق / بر زیر هفت طبق ، اختر رخشنده شدم گر شمع تویی

ب) مرا چرا باید سوخت / گر ماه تویی مرا چرا باید کاست؟

ب) بدان آهن که او سنگ آزمون کرد / تواند بیستون را بی ستون کرد

(پ) سینه خواهم شرحه شرحه از فراق تا بگویم شرح درد اشتیاق

(ت) من آن نگین سلیمان به هیچ نستانم که گاه گاه بر او دست اهرمن باشد

پاسخ: گزینه (الف)

سطح: متوسط

۸. در کدام گزینه آرایه مجاز به کار رفته است؟

(الف) سحر است کمان ابروانت پیوسته کشیده تا بناگوش

(ب) شهری متحدان حسنت الا متحیران خاموش

(پ) بنشین که هزار فتنه برخاست از حلقه عارفان مدهوش

(ت) سعدی همه ساله پند مردم می گوید و خود نمی کند گوش

پاسخ: گزینه (ب)

سطح: متوسط

۹. در کدام گزینه آرایه مجاز به کار رفته است؟

(الف) من با تو نه مرد پنجه بودم افکندم و مردی آزمودم

(ب) عیب دگران نگویم این بار کاندرا حق خویشان شنودم

(پ) گفتم که برآرم از تو فریاد فریاد که نشنوی چه سودم؟

(ت) گر سر برود فدای پایت مرگ آمدنی است دیر و زودم

پاسخ: گزینه (الف)

سطح: متوسط

۱۰. در کدام گزینه آرایه مجاز به کار رفته است؟

الف) ای که رحمت می‌نیاید بر منت آفرین بر جان و رحمت بر تنت

ب) قامت گویم که دل‌بند است و خوب یا سخن، یا آمدن، یا رفتنت

پ) شرمش از روی تو باید آفتاب کاندر آید بامداد از روزنت

ت) ماهرویا مهربانی پیشه کن سیرتی چون صورت مُسَدِّ تَحَسَّنَت

پاسخ: گزینه (پ)

سطح: متوسط